

HERINNERINGEN NOPENS DE GEBEURTENISSEN EN KRIJGSVERRICHTINGEN IN DE STAD EN VESTING NAMEN IN 1850.

Verschillende Nommers van den *Militaire-Spectator*, bevatten het verhaal van krijgsg gebeurtenissen, welke in het jaar 1850 op onderscheidene punten van ons Vaderland plaats hadden, met uitnoodiging der Redactie, aan degenen die daartoe den lust en zich in staat gevoelen, hunne aantekeningen tot een geheel te vormen, en haar die ter opname in het Tijdschrift toe te zenden.

Onder de vestingen van Zuid-Nederland, besloeg Namen, om verschillende redenen, voorzeker eene eerste, en de gebeurtenissen en krijgsv verrichtingen die daar voorvielen, eene betrekkelijk niet geringe plaats. Zoo ik vermeen is daarover weinig of niets geschreven en niet veel meer bekend, en toch, na 26 jaren, nu de hartstogten bekoeld en de meeste acteurs van het drama van 1850, en dus ook van dáár, van het groote tooneel zijn afgetreden, de waarheid dus zonder aanzien van personen en zonder gevestigde reputatiën, eigenliefde enz. te kwetsen, met de noodige bescheidenheid, maar zonder schroom, beter kan en mag gezegd worden, heb ik vermeend aan die uitnoodiging te kunnen en te mogen voldoen.

Tot de toenmalige bezetting dier vesting behoord hebbende, dus oor-, oog- en werkdadig getuige der meeste gebeurtenissen geweest zijnde, teekende ik dagelijks zoowel op wat ik wist en zag, als hetgeen ik vernam, nadat ik mij zooveel doenlijk van de waarheid van het laatste overtuigd had; daarbij was ik toevalligerwijs in de gelegenheid, meer te zien en vooral te weten, op de plaats zelve inzage te nemen en aantekeningen te putten uit officiële bescheiden, ruim zoo goed dan het meerendeel, en vermoedelijk beter dan cenige van hen, die, door de doodende hand des tijds gespaard, zich nog levend bevinden onder het klein getal der vroegere verdedigers van Namen in 1850.

Uit dien hoofde vermoedende, dat de hier volgende, onder bovenstaande aanduiding, bijeengezamelde aantekeningen en herinneringen, voor de krijgsgeschiedenis van dat rampvolle jaar welligt niet geheel onbelangrijk zullen zijn, bied ik ze bij deze met vertrouwen der Redactie des *Militairen-Spectators* ter insertie aan. Ik zeg met vertrouwen: omdat ik de overtuiging bezit, dat ik de omstandigheden naar waarheid geschetst, het onderwerp, vooral dáár waar personen in 't spel kwamen, met bescheidenheid behandeld en in vele opzigten minder gezegd heb dan ik wist en zeggen kon, alleen uit zucht om zoomin mogelijk iemands gevoel te krenken. Mogt dit laatste, des ondanks, ten aanzien dezer of gener nagedachtenis geschied zijn, zoo moet dit niet aan mij, maar aan de personen zelve of aan de omstandigheden waarin zij ver-

keerden, geweten worden, en in enkele gevallen heeft de waarheid immers hooger eischen, dan die welke uit te vergedrevene neven-considératiën geboren worden.

Wat eindelijk de zeer geringe détails aanbelangt, waarbij het, ondanks den besten wil, bijna onmogelijk is, immer met de gewenschte naauwkeurigheid te verhalen, dewijl de waarheid nimmer geheel bekend raakt, dienaangaande wil ik de mogelijkheid van geringe, in allen gevalle, onwillekeurige dwalingen gaarne erkennen. Ik schreef ter goeder trouw, en tot de hoofdzaak doen zij in geenen deele iets af.

De stad en vesting Namen werd tijdens het vereenigd Koningrijk, uit het krijgskundig oogpunt als eene der belangrijkste plaatsen van hetzelfde beschouwd; hare ligging aan de zamenvloeiing der hier ruim 30 el breede Sambre, en de omtrent 253 el breede Maas, aan beide oevers van eerstgemelde, aan den linker oever van laatstgenoemde rivier, over welke beide, steenen bruggen liggen, en aan de vereeniging van verscheidene wegen, waarvan eenige naar Frankrijk leiden, regtvaardigen voorzeker eenigzins de groote waarde die men in Namen als strategisch punt stelde.

Na den vrede van 1815 werden hare werken dan ook hersteld, en daaraan ruim 5 millioën te koste gelegd. De werken der stad zelve bestaan slechts uit eene gebastioneerde omwalling, met voorliggende gedeeltelijk natte, gedeeltelijk drooge gracht met glacis, maar zonder bedekten weg; buitenwerken heeft zij niet, en zelfs zijn de vroeger op de noordelijke hoogten bestaan hebbende, zorgvuldig gesloopt.

Hare sterkte bestaat voornamelijk in de werken, van de op eene aanmerkelijke, slechts aan de westzijde genaakbare hoogte, tusschen de Maas en Sambre gelegen, 5 zelfstandige werken vormende citadel. Deze deelen dragen den naam van: 1^e en 2^e Donjon, Terra-Nova en hoornwerk La Plante; terwijl 4 zoogenaamde lunetten, maar eigenlijke forten, het hoogste punt verdedigen, 't welk 150, terwijl het laagste 107 el, boven het vlak der zee gelegen en het meerendeel van een mijnstelsel voorzien is.

Al deze werken mogen te regt sterk genoemd worden; zij leveren een indrukwekkend aanzien op, terwijl men de stad zelve slechts tegen eenen gewelddadigen aanval gevrijwaard heeft. Het spreekt van zelf dat eene zoo gewigtige vesting van de noodige militaire inrigtingen behoorlijk voorzien was, en men trof die dan ook in de stad even als op het kasteel genoegzaam aan.

Hoofdplaats der provincie van dien naam, was Namen tevens het hoofdkwartier van het provinciaal kommandement en van het 6^e groot militair kommando, uit de provinciën Henegouwen, Namen en Luxemburg bestaande, standplaats der 6^e artillerie- en fortificatiedirectiën, en een der sterkste en voornaamste garnizoensplaatsen van het rijk; ook was er het hoofdkwartier van de 2^e brigade der 4^e divisie infanterie gevestigd.

Op het tijdstip hetwelk ons thans onledig houdt, was de luitenant-generaal VAN GEEN, bevelhebber in het 6^e groot militair kommando; de luitenant-kolonel VAN SWIETEN, adjudant in het 6^e groot militair kommando, de generaal-majoor BARON DE ROISIN, provinciale kommandant; de kolonel VAN DIEPENBRUGGE, plaatselijke kommandant; majoor KOOL, eerstaanwezend ingenieur.

Het garnizoen bestond uit 2 bataillons der 12^e, 2 der 18^e afdeeling infanterie en het 5^e bataillon artillerie N. M. (1), deze respectvelijk onder de kommando's der kolonels STOECKER, KNOLL en luitenant-kolonel TENBERGEN.

(1) Eerstgemeld korps had gedetacheerd: 1 bataillon te Philipstad en Marienburg, het reservebataillon te Arlon; het 2^e korps had gedetacheerd: 1 bataillon te Charleroy, het reservebataillon te Bouillon; het 5^e korps had kleine detachementen te Philipstad en Marienburg.

Na deze inleiding vermeenen wij tot het verhaal der krijgsgesbeurtenissen in de maand Augustus, September en October te kunnen overgaan, waarbij we ons zullen bepalen tot eene eenvoudige mededeeling van hetgeen heeft plaats gegrepen, zonder daarbij de aanmerkingen te vermelden, waartoe de genomen maatregelen van de zijde der militaire autoriteiten schijnen aanleiding te geven; waarvan wij vermeenen ons te beter te kunnen onthouden, daar die welligt te menigvuldig zouden zijn, en de betoonde zwakheid, gebrek aan veërkracht en voorzorgmaatregelen, zoo en waar die werkelijk hebben plaats gehad, duidelijk genoeg zullen blijken en voor den geest komen, om ze te kunnen opsporen, aanwijzen en er de gevolgtrekkingen uit af te leiden, waarvan een der eerste vermoedelijk wezen zal, dat men hier, niet minder dan elders in het fatale jaar 1850, soms weinig militairen geest ontwikkelde, men veelal door blindheid of onkunde geslagen scheen, en dat de uitzonderingen veelal in de mindere rangen moesten gezocht worden.

Ter naauwernood was het op den 25sten Augustus te Brussel uitgebarsten oproer te Namen bekend, of er ontstond weldra eene algemeene volksgisting; op de *Place d'Armes* hadden veelvuldige zamenscholingen plaats, en het gemeen veroorloofde zich oproerig geschreeuw. Onmiddellijk werden door den bevelvoerenden generaal in het 6^e groot militair kommando, den luitenant-generaal VAN GEEN, verschillende maatregelen genomen, tot bewaring der rust en beveiliging van 's rijks eigendommen. De oefeningen der 12^e en 18^e afdeelingen infanterie, die op eene vlakte buiten de stad, onder Belgrade gelegen, plaats hadden, hielden op; het garnizoen bleef in de vesting en verlooven werden niet meer verleend. De hoofdwacht werd aanzienlijk versterkt, onder de bevelen van een hoofdofficier gesteld en een detachement infanterie naar de citadel gezonden.

De burger-autoriteiten met de militaire nopens de handhaving der orde in overleg getreden zijnde, en zij zich daartoe krachtig genoeg geacht hebbende, indien zij, door eenige maatregelen en bewijzen van vertrouwen van wege den generaal, er te beter toe werden in staat gesteld, zoo werd er besloten die taak aan de schutterij, die onder de bevelen van den majoor graaf DE BARLEIJMONT, gewezen Fransch officier en thans buitengewoon kamerheer des Konings en voorzeker welgezind, stond, benevens aan eene zich te vormen zoogenaamde *Garde Urbaine* op te dragen. De militaire magt zou slechts in de uiterste gevallen en op uitnoodiging des Stedelijken Bestuurs tusschenbeide treden, maar zich uitsluitend tot de beveiliging der militaire inrigtingen bepalen. De *Garde Urbaine* werd daarop spoedig zamengesteld; zij bestond hoofdzakelijk uit den gegoeden en gemiddelden burgerstand, en voorgevende ten krachtigste voor de orde en het wettig gezag gestemd te zijn, werden haar geweren en wapens uitgereikt, waarmede zij tot dat einde een zeer spaarzaam, maar, gelijk later bleek, met geheel verschillende bedoelingen, een veel werkdadiger, voor ons nadeelig gebruik maakte. Dusdoende wisten onze gewaande vrienden, maar bepaalde vijanden, werktuigen in hunne handen te bekomen, welke men hen later niet zoude ontnemen kunnen; eene zoo het blijkt allerwege gevolgde taktiek en welgelukte list, die overal de nadeeligste gevolgen heeft gehad, de militaire maatregelen verlamde, belette hij tijds en met de vereischte veërkracht in te grijpen, en wezentlijk niet weinig heeft bijgedragen om de ongeregeldheden, later het verzet en eindelijk de omwenteling zeer in de hand te werken, en die — uit een krijgsmansoogpunt beschouwd — geschikt waren om fatale resultaten daar te stellen, zooals hebben plaats gehad.

Onder de militaire maatregelen die genomen werden, behoorde ook, dat eenige stukken

veldgeschut, echter zonder bespanningen, in de zeer ruime plaats der kazerne werden opgesteld, voornamelijk bestemd om de accessen tot haar te verdedigen, en ook des noods elders aangewend te kunnen worden; de verschillende soorten van projectielen waren daartoe steeds in bereidschap, en de bedieningsmanschap gekommandeerd (1).

Den 27sten vaardigde de generaal een geheime dagorder uit (zie Bijlage letter A), ten gevolge waarvan onder anderen eene kompagnie der 18de afdeeling infanterie (die van den kapitein THIEL), benevens een detachement artillerie, als bezetting op het kasteel gelegd en eene sterke wacht aan het arsenaal geplaatst werd.

Den 28sten Augustus werd de bezetting der citadel op nieuw versterkt, en op 2 kompagnien en 1 kompagnie artillerie (kapitein MOMMENS) gebragt; aan den majoor ROEST van de 18de afdeeling infanterie, een oud, braaf en dapper officier, werd het kommando opgedragen, en een officier der genie (de 1ste luitenant NOOR) eveneens derwaarts gezonden. Onmiddellijk werd met de gedeeltelijke armering een aanvang gemaakt; de caponnière naar de sortie der lunetten met dubbelhaken gewapend, en 250 à 500 handgranaten bereid tot eventuele verdediging der accessen van het kasteel. Van dit tijdstip ging men steeds voort met het in verdedigingstoestand brengen der sterkte, en dagelijks werden nieuwe vuurmonden in batterij gesteld.

Het onderstaand rapport geeft een verslag van de maatregelen welke onmiddellijk getroffen werden:

Citadel van Namen, den 29sten Augustus 1830,
des morgens ten 9 uur.

Ik heb de eer uwe Excellentie te berigten, dat ik alhier met de 5° kompagnie 2° bataillon 18° afdeeling infanterie, gisteren achtermiddag ten 4 ure gearriveerd ben, en ingevolge mondeling bevel het kommando van de citadel, van den kapitein THIEL heb overgenomen; dadelijk na mijne aankomst heb ik met den 1° luitenant NOOR, mede op dat uur aangekomen, de noodige maatregelen beraamd tot het zooveel mogelijk bezetten van al de toegangen der citadel, ten gevolge van welke maatregelen, de navolgende posten zijn uitgezet geworden, als:

Infanterie:

1. Midden-Lunet: 1 sergeant, 1 korporaal en 12 man.
2. Aan het plateau op de linker face van Terra-Nova: 1 luitenant, 1 korporaal en 12 man, welke gesteld is geworden tot het bewaken van de berghelling, voor den gecreëleerden muur, aansluitende aan het hoornwerk La Plante, en tevens tot het eventueel verdedigen van de beklimbare gracht voor de linker face van Bastion N°. 1, op Terra-Nova.
3. Op de flanken van het front van Terra-Nova: 1 korporaal en 8 man tot het observeren van het plateau, tusschen de lunetten, en verdediging der kapitale gracht.

(1) Het gansche garnizoen bezette slechts ééne tusschen de *Porte de Fer* en St. Nicolas, gelegen ruime kazerne. Zij bestond uit verschillende blokken, leunde met de achterzijde aan den wal, en had slechts 3 toegangen tot de stad. Het hospitaal, de garnizoensbakkerij en kleedingsmagazijnen bevonden zich in of vlak daarbij; bij het opkomen der miliciens werden de daar aanwezige stallen ook tot plaatsing der troepen gebruikt, en verschaften deze eene slechte huisvesting; de groote kazerne op de citadel omtrent 800 man kunnende bevatten, was onbewoond, en werd thans voor het eerst gebezigt.

4. In het revers achter de linker face van Bastion N°. 3: 5 man behoorende tot de politiewacht, tot observering van den kanonweg en environnerend terrein.
5. In de enveloppe langs de berghelling binnenwaarts van het hoornwerk La Plante: 6 man behoorende tot de politiewacht, om de beklimming aan deze zijde voor te komen.
6. Kazernewacht: 1 korporaal en 6 man, voor 2 posten, als: 1 voor de kazerne en 1 intermediaire tusschen deze en die op het front van Terra-Nova geplaatst.
7. Op het 1^e Donjon, aan de wacht: 1 kapitein, 1 korporaal en 12 man, tot het bewaken van de toegangen langs de steenen trappen naar de citadel; benevens de poorten, gelegen tusschen de binnenpoort en de contre-escarpepoort op Terra-Nova.
8. Op het 4^e Donjon: 1 korporaal en 8 man in de enveloppe langs de berghelling tusschen de Tour-Joyeuse en de keel der citadel, ook om de beklimming van deze zijde te bewaken.
9. Op het 2^e Donjon: 1 luitenant, 1 sergeant en 10 man tot het bewaken der contre-escarpepoort van Terra-Nova, en des noodig tot het soutineren van de 2 veldstukken, geplaatst aan het uiteinde van de Rampe-Verte.
10. Voet van 't Kasteel: 1 sergeant, 1 korporaal en 12 man, tot het bewaken van den toegang van het kasteel.

Zoodat de gezamentlijke posten door de infanterie gesteld, te zamen bedragen: 1 kapitein, 2 luitenants, 5 sergeanten, 7 korporaals en 89 man, zijnde de sterkte van het garnizoen 2 kapiteins, 2 luitenants, 5 sergeanten, 14 korporaals en 118 manschappen, waaruit is af te leiden, dat er slechts 29 man in reserve blijven, om eventueel aangevallen punten te versterken.

Artillerie :

Op Terra-Nova: 1 6 R^{er} in reserve.

In Bastion N°. 3: 1 6 R^{er} in embrasure.

1 Houwitser.

2 6 R^{rs}.

Rampe-Verte: 1 Houwitser voor de binnenpoort van het 4e Donjon.

1 6 R^{er} aan de wacht aan hetzelfde Donjon.

Bedragende de gezamentlijke sterkte dezer troepen; 2 luitenants, 8 sergeanten en 60 kanonniërs.

Uit het bovenstaande resumé zal uwe Excellentie ontwaren, dat de bezetting aan Artillerie voldoende is, doch wat de sterkte betreft van Infanterie, dat deze vermeerderd diende te worden, dewijl in de eerste plaats, de officieren zoowel als de manschappen niet afgelost kunnen worden, en ten tweede, de reserve niet sterk genoeg is; om welke reden ik de vrijheid neem uwe Excellentie te verzoeken 's avonds eene versterking te mogen ontvangen, bestaande uit ten minste 1 officier, 2 sergeanten, 4 korporaals en 50 man welke des morgens na het inrukken der posten, wederom naar de vesting Namen zouden kunnen terugkeeren.

Overigens vind ik mij in de noodzakelijkheid uwe Excellentie te moeten observeren, dat de manschappen als op voet van oorlog beschouwd, niet genoodzaakt kunnen worden hunne kamers voor eigen rekening te moeten verlichten, waarin, indien zulks met uwer Excellenties gevoelen mogt strooken, zoude kunnen worden voorzien.

Verder heb ik de eer uwe Excellentie kennis te geven, dat de kapitein plaats-majoor Pape gisteren avond om 7 uur is aangekomen, en ten slotte heb ik de eer uwe Excel-

lentie ter kennis te brengen, den ijver en de dienstbewijzen door den 1° luitenant-ingenieur Noor, bij het uitzetten der posten en het visiteren derzelve.

De majoor kommandant van de Citadel van Namen,
ROEST.

Aan

Zijne Excellentie den Heer luitenant-generaal, kommand.
in het 6^e groot militair kommando

De prijzen van het graan te dier tijd aanmerkelijk, en wel van 5 tot 7 francs gestegen zijnde, was zulks, gepaard met de komst van den Baron de STASSART, welke door alle mogelijke middelen het oproer stookte, een voorwendsel voor het volk, om zijne kwade gezindheid aan den dag te leggen, en eene reden om eenige graanhandelaars, door het gemeen als opkoopters beschouwd, te willen plunderen. Gelijk gewoonlijk, doch in veel sterker getal, begon het volk zich in den avond van den 29sten Augustus op de verschillende pleinen te verzamelen. De garde communale (schutterij) en urbaine, gesecondeerd door de marechaussée en sterke pikets infanterie, waren ras op hare posten, en daar men, ingevolge bekomen inlichtingen, een aanval op de kazerne voor mogelijk en geenszins voor onwaarschijnlijk hield, was het gansche garnizoen onder de wapens, de stukken der veldbatterij op de plaats der kazerne staande, met kartetsen geladen, en de vereischte maatregelen tot afwering en krachtige ontvangst eens aanvals genomen. Duizenden begaven zich o. a. naar de woning van een graanhandelaar, op de *Place Lilon* gelegen; de ruiten werden er ingeworpen en een aanslag op het huis gewaagd, zoodat men genoodzaakt was op het graauw te vuren, om het uiteen te drijven. Eenige oproermakers werden gekwetst, een aantal werd gearresteerd; de meeste schoten werden echter in de lucht gedaan en zwak werd er gehandeld. Ook bij den gouverneur der provincie, de heer D'OMALIUS-D'HALLOY en den burgemeester, de heer TONNELIER, op wien het volk bijzonder gebeten was, en die zich den volgende dag, aan deszelfs haat door de vlugt onttrok, werden de ruiten ingegooid; doch men was verstandig genoeg om zich aan geen aanval tegen de kazerne te wagen, tot spijt van het garnizoen, hetwelk gaarne gewenscht had, die rustverstoorders eene gevoelige les te geven.

Dingsdag van den 29sten had de regering de ondubbelzinnigste blijken gegeven van haar onvermogen, om door middel der burgerwacht, den dreigenden opstand niet slechts te kunnen dempen, maar dien ook zelfs niet te kunnen beteugelen of voorkomen; diensvolgens verzocht de civiele gouverneur, den generaal VAN GEEN den 30sten Augustus, in naam des stedelijken bestuurs, thans de handhaving der goede orde en rust, door middel der militaire magt, op zich te willen nemen. De generaal bewilligde hierin; en aangezien men stellig wist dat er sterke drank en geld onder het volk waren uitgedeeld; dat zulks door de meervermogende klasse geschiedde; dat verscheidene notabelen, hoe bedekt dan ook, het volk heimelijk opruiden, zoo stelde de generaal deze en voornamelijk den baron DE STASSART, die zich niet weinig beweging gaf, verantwoordelijk voor het bloed, hetwelk ten gevolge van hun zinneloos gedrag zoude gestort worden. Strenge maatregelen ter handhaving van de rust werden genomen; het gedeelte des garnizoens 't welk niet in dienst was, moest tot 5 uur des morgens, of naar gelang der omstandigheden, op de plaats der kazerne aangetreden blijven. Eerst nadat het bleek dat er ongestoorde rust heerschte, mogten de manschappen inrukken, om gekleed hunne nachtrust te nemen.

Den 1sten September werden, op voorstel van den majoor Kool, eerstaanwezend ingenieur, bereids des avonds de werkzaamheden ter vervaardiging van eene soort van

bruggenhoofd begonnen, Hetzelve bestond: 1°. uit een tamboer in palissaden, zoodanig dat een veldstuk daarachter naar welgevallen de *Rue des Brasseurs* of de Straat en plaats *St. Aubin* kon bestrijken; 2°. uit eene palissadering, gesloten met Friessche ruiters, aan beide oevers der Sambre, om het acces te sluiten tot en ter verdediging van 5°. eene mobiele brug of waterverbinding, daar te stellen door middel van 2 schuiten, en wel bij het waterpoortje genaamd *Porte de Jogy*; ook werd de *rue de l'Escalier* gepalissadeerd, de deuren van eenige huizen die op den wal uitkwamen werden digtgemetseld, en de ingangen der kazerne, de poorten enz. door tamboers of palissaderingen verschanst, en daarachter een of meer vuurmonden geplaatst; 2 onderofficieren en 15 man van de 12° afdeeling infanterie, en even zooveel van het bataillon artillerie werden, onder de bevelen van gemelden majoor, die ten allen tijde veel wakkerheid aan den dag legde, met deze werkzaamheden onledig gehouden. Het nut dier werken en vooral der Sambre-brug, is dan ook veelvuldig gebleken; want zoodoende werd eene zekere en kortere gemeenschap van het westelijk gedeelte der stad, van dat waar de generaals woonden en waar zich het arsenaal bevond, met het kasteel daargesteld.

De lotelingen bij de korpsen meerendeels opgekomen zijnde, werd daardoor de sterkte der bezetting, zoowel van de stad als van het kasteel, aanmerkelijk versterkt.

Op dien dag was de staat der armering van de citadel als volgt:

- 1 Metalen 6 ^{er} bij de 2° wacht.
- 1 IJzeren 6 » in N°. 63, tot bestrijking der Sambre-brug.
- 1 Houwitsen *en barbette* op Terra-Nova, bij het kogelpark.
- 1 IJzeren 6 ^{er} de steenen-brug bestrijkende bij het kruidmagazijn.
- 1 » 18 » op het revers der linker flank op Terra-Nova.
- 1 Metalen 6 » in Bastion N°. 2 op Terra-Nova.
- 1 Houwitsen » » » 2 » »
- 1 » » » » 1 » »
- 2 IJzeren 18 ^{er} » » » 1 van het 2° Donjon over de Maas-brug en den Luik-schen weg.

Handgranaten op Bastion N°. 1 op Terra-Nova.

Het getal vuurmonden klom later tot 28; ook werd er dagelijks gewerkt aan het maken van scherpe patronen, waarvan immer 100,000 stuks moesten in voorraad zijn.

De militaire intendant kreeg last tot aankoop van 100 stuks hoornvee, meest koeijen, alsmede van 5 à 400 mud tarwemeel en eene hoeveelheid jenever en zout; een en ander werd op de citadel gebragt, om ingeval van terugtocht naar deze, niet geheel en al van levensmiddelen ontbloot te zijn.

Aan het in order brengen der bakkerij of der ovens aldaar werd niet gelacht; men verzuimde dit steeds, en deze nalatigheid is, gelijk later blijken zal, van den grootsten invloed op de verdediging, en eene der oorzaken van de vroegtijdige overgave der sterkte geweest (1).

Gemelde maatregelen ter verdediging des kasteels waren des te noodzakelijker, doordien men reeds ontdekt had, dat het gemeen, door eenige Belgische officieren van het

(1) Wij konden niet laten, dit een weinig duidelijker aan te stippen, om daardoor aan te toonen, en er op nieuw de les uit te putten, dat, — hetgeen zoo menigmaal in den oorlog het geval is, — schijnbaar onbeduidende zaken, in wezentlijkheid van groot belang zijn, en de omtrent haar gepleegde verzuimen van onberekenbare gevolgen kunnen wezen.

garnizoen aan te voeren, een plan beraamd had, om zich van hetzelfde meester te maken, op een tijdstip dat de sterkte van het garnizoen zoo in de stad als op de citadel veel geringer was. Deze aanslag werd verijdeld door de waakzaamheid van den kolonel KNOLL der 18^e afdeling, die daarvan berigt bekomen had. Met den afdelingsadjutant, kapitein OUDEMANS, nam hij het bestier der verdedigingsmaatregelen op zich, terwijl gemelde kapitein met eenige manschappen stelling nam aan den post en opgang der citadel, genaamd: *le pied du chateau*, en welke toen door een gewone wacht van slechts 1 korporaal en 5 man bewaakt werd. Toen de aanvoerders en ontwerpers echter bemerkten dat hunne bedoelingen ontdekt waren, wisten zij nog tijdig voor te komen van zich geheel en openlijk te verraden, zoodat de voorgenomen aanslag achterwege bleef.

Door dusdanige maatregelen gelukte het den luitenant-generaal VAN GEEN, gedurende eenige dagen de rust te bewaren. Het armeren der citadel, waarvan een aantal stukken zichtbaar op de stad gerigt was, en die deze dus niet weinig dreigde, baarde geene geringe zorg en droeg daartoe zeer veel bij. Intusschen werden de gemoederen, door allerlei voor het wettig gezag verontrustende tijdingen, steeds in gisting gehouden, en evenzeer als op de burgerij, werd ook heimelijk, door verspreiding van kwaadaardige geschriften als anderzins, op het garnizoen gewerkt. Te regt kon men verwachten, dat die ellendige pogingen ten laatste, vooral indien de nadeelige geruchten zich bevestigden, niet geheel zonder vrucht zouden blijven, daar een groot gedeelte van het garnizoen, en ook een deel der officieren, vooral bij de 18^e afdeling infanterie, uit Zuid-Nederlanders bestond. Op alle mogelijke wijze werden op deze gewerkt; openlijke afval of verraad had nogtans geen plaats, en evenmin later, toen echter reeds verscheidene officieren aanstellingen van wege het oproerig bestuur aangenomen hadden. In 't algemeen genomen, mogt thans de geest der bezetting nog goed genoemd worden.

Den 8sten September was wederom een dag van groote gisting en buitengewonen oploop. Vele buitenlieden kwamen in de stad en verspreidden zeer nadeelige tijdingen, nopens de gebeurtenissen elders; bij de militaire autoriteiten waren hoegenaamd geene officiële berigten ingekomen, en op eene onbegrijpelijke wijze bleef men daarvan voortdurend nagenoeg geheel verstoken. Te beter spel hadden dus de kwalijkgezinde oproermakers, om door verspreiding van kwade tijdingen, — die men met gretigheid aannam, gaarne geloofde en spoedig aanmerkelijk vergroot allerwege rondvoerde, — de door duizenden van buiten versterkte bevolking op te hitsen.

Men nam zich voor, eenen aanslag op het leven, en minstens op de veiligheid van den generaal VAN GEEN te beproeven, niettegenstaande het stedelijk Bestuur voortdurend trachte, hem ten aanzien van den goeden geest der burgerij in het algemeen, in slaap te wiegen, ten einde daardoor zijne maatregelen te verlammen. Ofschoon zijn bij de plaats, in de *rue St. Aubin*, bij de tijdelijk daargestelde Sambre-brug gelegen hôtel, gewoonlijk door een detachement, soms onder bevel van een hoofdofficier verdedigd werd, begreep hij, verwittigd van hetgeen men aangaande hem in den zin had, voorzorgshalve, beter te doen, zich voor zijn persoon op de citadel te moeten vestigen. De volgende lakonische missive werd te dier gelegenheid tot het stedelijk bestuur gerigt:

Litt. C, N°. 477.

Namur, le 8 Septembre 1850.

Son Excellence le Lieutenant-Général VAN GEEN, m'a chargé de vous faire part, qu'ayant été informé qu'on en voulait à sa personne, il s'est retiré au chateau; que si la

régence a quelque correspondance à entretenir avec lui, ou besoin de se concerter verbalement, elle est priée de lui y faire parvenir soit les lettres, soit de venir l'y entretenir par un ou plusieurs membres. Que dans le courant de la journée il sera donné une réponse aux lettres en date d'hier N°. 1911, et d'aujourd'hui N°. 1920.

Veillez agréer messieurs etc.

A messieurs
du college des Bourgmestres et
échevains de la ville de Namur.

Le Lieutenant-Colonel Chef d'Etat-Major du 6e grand
commandement militaire.

VAN SWIETEN.

(Het vervolg hierna.)

WEDERLEGGING DER DOOR V. GEMAAKTE AANMERKINGEN OP DE BEKNOPTE HANDLEIDING OVER HET MILITAIRE REGT, VOORKOMENDE IN DEN MILITAIRE- SPECTATOR VAN DE MAAND DECEMBER LL. (1)

Ondanks onze vrees, dat de vervaardiging eener handleiding over het »Militair regt,» ter dienste van onderofficieren, die zich tot het officiers-examen voorbereiden, eene taak zou wezen, waartoe misschien onze krachten zouden te kort schieten, zoo deed nogtans de erkende behoefte aan zoodanig eene handleiding er ons toe overgaan, te trachten, om de eigenaardige moeilijkheden, welke bij de zamenstelling van zulk een boekje moesten voorkomen, te overwinnen. Bovendien werden wij daartoe nog aangemoedigd door de overtuiging, welke wij dachten te mogen hebben, dat ieder die, na de verschijning van onze handleiding, haar wel zou willen beoordeelen, daarbij ons streven om nuttig te zijn, niet zou voorbij zien, en door welwillende en gepaste wenken ons gaarne de onjuistheden zou aanwijzen, welke welligt in onzen arbeid zouden worden aangetroffen. In dit vertrouwen gaven wij onze handleiding ter perse, en verlangend zagen we de aankondiging en beoordeeling er van in onze militaire tijdschriften te gemoet.

Men verbeelde zich nu onze ontstemming, toen we den *Militaire-Spectator* van December ll. voor de eerste maal in handen kregen, en daarin, bij de aankondiging onzer handleiding, eene reeks van door V. gemaakte aanmerkingen aantroffen, zóóveel in getal, dat zij niet minder dan eene geheele bladzijde fijnen druk, innemen.

Geheel ontmoedigd gingen wij er toe over, om kennis te nemen van de door ons begane mislagen; maar zie, naarmate we bij het vergelijken der aanmerkingen met onze handleiding tot de slotaanmerking naderden, week onze moedeloosheid, tot dat ze eindelijk plaats maakte voor de zelfvoldoening, — het zij met bescheidenheid gezegd, — eenige zekerheid te hebben erlangd, dat onze handleiding *goed* is. Een boek toch, dat op den voet gevolgd, met een' zoo scherp blik bekeken wordt, als onze handleiding door V. werd gedaan, en dat daarbij tot geene andere aanmerkingen aanleiding geeft, dan tot die, welke door V. werden gemaakt, gerust durven wij dat boek *goed* te heeten.

Men oordeele over hetgeen wij hier beweren, na het lezen der wederlegging, welke wij hieronder, op de meeste aanmerkingen van V. laten volgen.

1. Op blz. 4, § 7, wordt tot tweemaal de niet gewijzigde Grondwet aangehaald. Hier had mijns inziens moeten vermeld worden, waarom de bepalingen van de Grondwet van vóór 1840 hier nog van kracht zijn.

Voor deze aanmerking zouden we V. onzen dank hebben kunnen toebrengen, ware het niet, dat hij zich daarin aan denzelfden mislag had schuldig gemaakt, als die door ons in den tekst der handleiding werd begaan. Uit de bedoelde aanmerking toch blijkt, dat V. zich zeer goed met de verwijzing naar een artikel van de niet gewijzigde Grondwet kan vereenigen; alleen verlangt hij opgave der redenen, waarom de bepalingen der Grondwet van vóór 1840 (1848?) hier nog van kracht zijn?

Wij antwoorden hierop, dat die redenen niet op te geven zijn, enkel omdat ze niet bestaan. Want: naast de heerschende Grondwet kunnen geene bepalingen eener vroe-

(1) De Redactie heeft vermeend, dit stuk, om der onpartijdigheids wille, in zijn geheel te moeten plaatsen, en acht daarmede dit onderwerp genoegzaam voor het publiek toegelicht.